

Els primers abstractes xinesos a Barcelona. El grup Ton-Fan

Aitor Quiney Urbieta

Aitor Quiney Urbieta

Biblioteca Nacional de Catalunya.

aquiney@bnc.cat

ORCID - <https://orcid.org/0000-0002-9555-5986>

DOI - <https://doi.org/10.56349/emblecat.241>

Recepció 12.08.2024

Acceptació 25.10.2024

Publicació 31.01.2025

RESUM - Estudi sobre la presència del Grup Ton-fan a Barcelona a partir de l'exposició al palau de la Virreina l'any 1958. El grup Ton-Fan està considerat el primer grup d'art abstracte xinès procedent de Taipei i, per tant, dissident de les polítiques del govern de Tchang Kai-Chek. Aprofundeix en la presència a Barcelona de l'artista Hsiao Chin membre del grup. Analitza les obres dels components del grup que es conserven al Museu D'art Contemporani de Barcelona (MACBA).

Paraules Clau - postguerra, art xinès, art abstracte, Informalisme, art català segones avantguardes.

RESUMEN - Los primeros abstractos chinos en Barcelona. El grupo Ton-Fan Estudio sobre la presencia del Grupo Ton-fan en Barcelona a partir de la exposición en el Palau de la Virreina en 1958. El grupo Ton-Fan está considerado el primer grupo de arte abstracto chino procedente de Taipéi y, por tanto, disidente de las políticas del gobierno de Tchang Kai-Chek. Profundiza en la presencia en Barcelona del artista Hsiao Chin miembro del grupo. Analiza las obras de los componentes del grupo que se conservan en el Museu D'art Contemporani de Barcelona (MACBA).

Palabras clave - Posguerra, arte chino, arte abstracto, Informalismo, arte catalán segundas vanguardias.

ABSTRACT - The first Chinese abstracts in Barcelona. The Ton-Fan group Study on the presence of the Ton-fan Group in Barcelona from the exhibition at the Palau de la Virreina in 1958. The Ton-fan group is considered the first group of Chinese abstract art from Taipei and, therefore, dissident of the policies of the government of Chiang Kai-shek. Find out more about

the presence in Barcelona of the artist Hsiao Chin, a member of the group. Analyse the works of the group's components that are preserved at Museu d'Art Contemporani de Barcelona (MACBA).

Keywords – Post-war, Chinese art, abstract art, Informalism, seconds avant-garde Catalan art.

El *Ton-Fan Group* (*Tung fang o Ton fan hua hui* 東方畫會) també conegut com *Eastern Painting Society*, *Orient Movement* o *Dongfang Huahui*, és considerat el primer grup d'art abstracte xinès de la postguerra que aparegué l'any 1956 a Taipei els preceptes polítics i socials del qual lluitaven contra el poder establert de Tchang Kai-Chek (Chiang Kai-shek) convertint-se en un grup dissident i de ruptura. L'any 1949, Mao Zedong en sortir victoriós de la Guerra Civil Xinesa, instaura la República Popular de la Xina l'1 d'octubre a Beijing. Això obliga a forçar l'exili del govern de Tchang Kai-Chek a Taiwan, una antiga colònia japonesa, presa per la Xina després de 1945. Tchang Kai-Chek declara Taipei "capital provisional" de la República de la Xina (la capital constitucional de la República de la Xina és encara la ciutat continental de Nanquín).

Si bé el règim polític conservador de Tchang Kai-Chek està molt vinculat a la tradició i la defensarà, la generació més jove voldrà obrir-se a la novetat, és a dir, a Occident [fig.1]. És doncs en aquest marc que fa aparició el grup Ton-Fan, anomenats els seus membres com a *Els vuit bandits* (*The Eight Bandits*) o els *Vuit grans proscriu* (*The Eight great outlaws*) a causa de la seva oposició al govern resistent a totes les formes d'avantguarda.

Els artistes del Ton-Fan Group –seguidors del mestre Li Chun-Shan com veurem– s'inspiren en l'art occidental contemporani que està en boga en aquell moment com l'art abstracte o l'informalisme europeu i americà. Amb aquesta inspiració els vuit pintors xinesos interpretaran cadascú dins del seu estil el món de la natura i de l'home, del sotrac violent de la guerra, de l'esperança en un futur sense conflictes bèl·lics i del pensament xinès per expressar lliurement la seva pròpia identitat [fig.2].

Els Ton-Fan Group, però, no eren els únics rebels del seu temps. Al mateix temps uns altres joves artistes seguidors del mestre Chu Teh-Chun i amb les mateixes inquietuds crearen el *Wuyue Group* més conegut com el *Fifth Moon Group* (五月画会). Segons la historiadora i marxant Sabine Vazieux, «Davant l'oposició del govern de Taiwan a l'art d'avantguarda, els dos grups havien de mantenir un perfil baix i de vegades fins i tot es veien obligats a fer exposicions a l'exterior el país.»¹ I segons l'historiador Michael Sullivan per al govern taiwanès el *Fifth Moon Group*, per exemple, no sols eren contraris a l'art tradicional sinó que era un grup realment subversiu.²

Els vuit membres inicials del Ton-Fan Art Group foren: Huo Hsüeh-Kang o Huo Gang o Ho Kan 霍剛, (Nanquín, 1933), Hsiao Chin 萧萧勤, (Xangai, 1935 - 2023), Chen Dao-Min 陳道明, (Henan, 1931), Hsia Yan 夏陽, (Xiangxiang,

Els primers abstractes xinesos a Barcelona. El grup Ton-Fan

Fig. 1 (A dalt)
Tchang Kai-Chek, 1955. Imatge extreta de Revista 1955.

Fig. 2 (Avall)
El Grup Ton-Fan, c.1956. (d'esquerra a dreta):
Lee Chun-Shan, Chen Tao-Ming, Li Yuan-Chia, Hsia Yan,
Ho Kan, Wu Hao, Hsiao Chin i Hsiao Ming-Hsien.

Hunan, 1932 – Shanghái, 2021), Hsiao Ming-Hsien 蕭明賢, (Taiyuan, 1935), Wu Shih-Lu o Wu Hao 吳昊, (Nanquín, 1932), Li Yuen-Chia 李元佳, (Kwang-si-Chuang, 1929-1994) i Oyan Wuen-Yuen o Ouyang Wen-Yuan 歐陽文苑, (Changsha, 1929-2007). Posteriorment altres artistes s'incorporaren al grup. En el present escrit, es relacionen únicament els components que van participar en la primera exposició com a grup oficial a la *Paintings Exhibition of China* l'any 1956 i que són els mateixos que participaren l'any 1958 a l'exposició celebrada a Barcelona al Palau de la Virreina.

Els vuit artistes fundadors del Ton-Fan seguiren els preceptes i les idees de l'aquarel·lista Li Zhong-Sheng, dit també també Li Chun-Shan, Li Chun-Chen o Lee Chun-Shan (Guangdon, 1912-1984), el qual, un cop arribat a Taiwan en temps de postguerra, inicià un camí de ruptura plàstica amb l'art tradicional xinès, apropant-se a l'art occidental i impartint classes als joves artistes de Taipei sota una llibertat total a l'hora d'expressar-se. L'any 1951 fundà un taller d'art d'avantguarda on tingué com alumnes a Hsiao Chin i tots els altres membres fundadors de Ton-Fan. La majoria dels membres d'aquest grup començaren a pintar dins del llenguatge surrealista del mestre Li Zhong-Sheng –al qual la historiografia sempre l'ha inclòs dins d'aquest moviment– tot i que aviat desenvoluparen un llenguatge abstracte.

Mentre que la primera exposició del Ton-Fan Group, la *Paintings Exhibition of China* celebrada a Taipei l'any 1956 no va ser molt ben rebuda pel govern ni per la comunitat local, el grup legitimarà la seva posició en la segona exposició celebrada a Taipei l'any 1957 acompanyats d'un grup de pintors catalans que seguien uns preceptes semblants, després d'haver exposat aquest mateix any de 1957 a la Biennal d'Art de São Paulo.

LA PRESÈNCIA DEL PINTOR HSIAO CHIN EN BARCELONA I LA MOSTRA DE PINTURA XINESA A LES GALERIES “EL JARDÍN”, DESEMBRE DE 1957

Per explicar l'exposició col·lectiva de Taipei (o Formosa) amb els pintors catalans i la presència posterior del grup Ton-Fan a Barcelona, cal assenyalar la presència a la ciutat del pintor xinès Hsiao Chin l'any 1956, que coincideix amb el mateix any de la fundació del Grup Ton-Fan. També cal fer esmena de com s'integra dins el nou concepte d'art abstracte i *informalista*.

Hsiao Chin (un cop inaugurada la *Paintings Exhibition of China* a Taipei), va rebre una beca del govern espanyol el mes de juliol de 1955 per traslladar-se a Madrid i estudiar a l'Acadèmia de Belles Arts de San Fernando. Insatisfet amb l'extremat conservadorisme de l'Acadèmia, Hsiao Chin decideix anar-se'n a viure a Barcelona on va romandre els tres anys següents. A Barcelona, s'integra totalment dins del nou llenguatge abstracte i manté una relació estreta amb els artistes més importants que ja s'havien donat a conèixer com ara Antoni Tàpies, J.J. Tharrats, Modest Cuixart, Eduard Alcoy o Josep M. Subirachs i amb crítics com Juan-Eduardo Cirlot, un gran defensor de la seva obra abstracta. Hsiao Chin presentà obra al *IV Salón*

1 Vazieux 2017:19.

2 Sullivan 1996:184.

La presència del pintor Hsiao Chin en Barcelona i la Mostra de Pintura Xinesa a les Galeries “El Jardín”, desembre de 1957

(Figures a la pàgina següent).

Fig. 3
Dibuix de Hsiao Chin per a la invitació a la col·lectiva de la Galeria «El Jardín» titulada *Pintura China*, 1957.

Fig. 4
Retrat de Hsiao Ming-Hsien, 1957. Imatge reproduïda a *Revista*, 1957.

Fig. 5
Hsiao Chin i J.J. Tharrats a l'exposició *Pintura China*, 1957.

Fig. 6
Hsiao Chin amb Magda Bolumar i Moisès Villèlia a l'exposició del xinès a Mataró, 1957.

Fig. 7
Coberta del catàleg *Oriental Paintings Exhibition. A Joint Exhibition By Chinese And Spanish Modern Painters*, Taipei, novembre de 1957. Col·lecció Joan Gil.

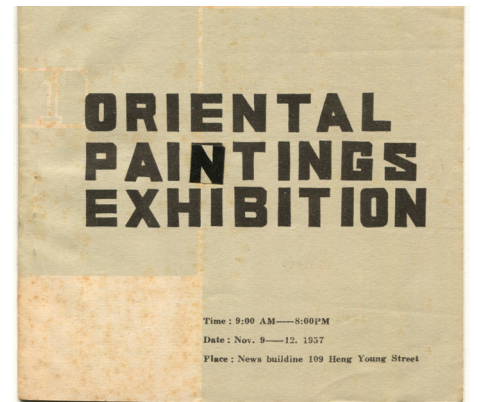
del Jazz organitzat pel Club 49 i per l'Asociación de Artistas Actuales, a la Sala Gaspar l'abril de 1957, al Cercle Maillol i posteriorment al I, II i III Saló de Mayo (1957-58 i 59) fundat, tanmateix, per la Asociación de Artistas Actuales. En aquests salons va coincidir amb Frank El Punto amb qui ja als anys 60 crearà el grup *Punto*.

A finals de 1957 va fer la seva primera exposició individual al Museu de Mataró presentada pel crític i pintor Josep Maria de Sucre, i poc després organitzà com a membre de la Asociación de Artistas Actuales l'exposició col·lectiva a la Galeria «El Jardín», dins del I Saló de Arte Internacional dedicada a la «Pintura China», del 6 al 16 de desembre. [fig. 3].

Aquesta exposició va ser organitzada amb l'ajuda del mateix pintor xinès la qual, segons ell mateix declarava a Sebastià Gasch: «Se trata de un intercambio artístico entre pintores chinos y españoles. El día 9 de noviembre se abrió en Taipéi la exposición de artistas españoles, participando en ella, entre otros muchos Hurtuna, Tharrats, Planasdurà, José María de Sucre, Subirachs, Alcoy... Estas obras quedarán en el Museo de Formosa.»³ En aquesta entrevista amb Gasch, Hsiao Chin li explicà que en aquells moments a Taipei hi havia un gran nombre d'artistes adscrits a les noves tendències pictòriques i que la gran majoria havia abandonat el continent atès que el règim de Mao-Tse-Tung no admetia l'art d'avantguarda. Per altre banda, li comentà que els vells pintors seguien essent fidels a una pintura figurativa, mentre que els més joves exploraven els camps de l'abstracció, explicant-li així el canvi de paradigma pictòric que s'estava produint entre el jovent de la regió.

Una notícia de l'exposició a «El Jardín» s'avançava en el diari *La Vanguardia* (9.XI.1957):

«Pintores chinos en nuestra ciudad. [...] La facilidad de las comunicaciones y la curiosidad viajera de los hombres ha hecho posible un intercambio de gentes y de producciones del espíritu, a más del mercantil y científico, como antes nunca lo había habido. Así, pues, no sólo vienen a Europa producciones de artistas extremo-orientales, sino que asimismo son los mismos artistas quienes se trasladan a estos meridianos, cuya presencia entre nosotros no tarda en engendrar una rápida compenetración y manifestaciones de efusivo compañerismo. Este es, por ejemplo, el caso del pintor chino Hsiao Chin, quien actualmente se encuentra en nuestra ciudad en la que se ha creado inmediatamente un puñado de buenas amistades entre nuestros artistas. Por iniciativa de este embajador artístico de la China nacionalista se está organizando una exposición de obras de nueve pintores de aquella nacionalidad, quienes alrededor de Hsiao Chin se agruparán en un conjunto donde nos será dada cuenta de las distintas orientaciones bajo las cuales se desenvuelve su personalidad. Esta exposición de pintura china tendrá lugar en una galería especializada en arte moderno y estará patrocinada por la Asocia-

- 3 Mylos 1957:36
- 4 La Vanguardia 1957:19
- 5 Tharrats 1957:17.

ció de Artistas Actuales. Segurament tindrà efecte en la segona quincena del pròxim desembre.»

Els artistes que participaren en aquesta exposició a «El Jardín» juntament amb Hsiao Chin foren Chen Dao-Min, Euyan Wen-Yuen, Hsiao Ming-Hsien, Li Yuen-Chia, Huo Hsüeh-Kang, Shia Yan i Wu Shih-Lu, alguns dels quals pertanyeren al grup Ton-Fan. En escriure sobre aquesta exposició, J.J. Tharrats explicà: « Por más autóctono que nos haya parecido hasta ahora el arte chino, los jóvenes pintores de Formosa no han podido eludir una influencia que según parece va perfilándose en Oriente. Los grandes maestros de la moderna pintura occidental, Paul Klee especialmente, ya empiezan a pesar sobre ellos. » El Club 49 del Hot Club de Barcelona organitzà a la Sala Gaspar amb motiu d'aquesta exposició una conferència a càrrec d'Alexandre Cirici Pellicer titulada La Plàstica Xinesa. La Revista de Actualidades, Artes y Letras seleccionà una de les obres del pintor Hsiao Ming-Hsien com a « Cuadro de la Semana », pintor del qual parlarem més endavant, el qual tot just havia estat premiat a la IV Biennial d'Art de São Paulo [figs. 4 i 5].

Un mes després, Hsiao Chin presentà una mostra individual al Museu Municipal de Mataró, inaugurada amb una conferència a càrrec de sí mateix en la qual explicava diversos aspectes de la pintura xinesa en l'actualitat [fig.6].

La presència, però, de pintors de Taiwan a Barcelona no era exclusiva de Hsiao Chin. Altres pintors com Chao Chung Hsiang (Zhao Chunxiang) qui també visqué per Barcelona, entre els anys 1956 i 1957 abans de marxar a París. Un altre exemplar fou Li Sheng Yang, qui fou convidat pel marxant Baldomer Xifré-Morros. Xifré-Morros fou el primer qui presentà les aquarel·les de Chung Hsiang a les Galeries Layetanas dins de les «Grandes Exposiciones de Primavera, II Reunión, Ciclo Internacional» i les de Sheng Yang a la Sala Argos. L'obra de Chao Chung Hsiang d'aquells moments es basava en una abstracció informal dels paisatges xinesos tradicionals tot i que més tard, un cop arribat als Estats Units i conèixer Franz Kline i Robert Rauschenberg, es tornaren més dramàtiques i espontànies.

L'“Oriental Paintings Exhibition. A joint Exhibition By Chinese and Spanish Painters”, Taipei, Novembre 1957

L'“ORIENTAL PAINTINGS EXHIBITION. A JOINT EXHIBITION BY CHINESE AND SPANISH PAINTERS”, TAIPEI, NOVEMBRE 1957

Aquest any, Hsiao Chin s'inscriu dins de la *Asociación de Artistas Actuales* (per a la qual donà una obra que es conserva actualment al Museu Víctor Balaguer de Vilanova i La Geltrú) i dins del *Movimiento Artístico del Mediterráneo* juntament amb Joan Brotat, Armand Cardona Torrandell, Josep Hurtuna, Ramon Rogent, Ràfols Casamada, Maria Girona, Will Faber, Josep M. de Sucre i Enrique Tábara.

Amb aquest moviment presentarà obra a totes les convocatòries expositives de *Arte Actual del Mediterráneo*, *Valores Plásticos Actuales* o *Arte Actual* des del 1957 fins al 1959 [fig. 7].

La presència de Hsiao Chin a Barcelona va fer possible l'exposició col·lectiva titulada *Oriental Paintings Exhibition. A Joint Exhibition By Chinese and Spanish Painters*, organitzada amb uns quants dels seus amics artistes catalans per a facilitar el discurs del grup a la mateixa Xina. L'exposició es celebrà al *News Daily Press News Building* de Taipei diari que, com veurem, donarà cobertura a l'exposició. Així, oficialment, el grup Ton-Fan convidà sota la denominació *Spanish Painters* a 14 artistes que són (per ordre d'aparició en el catàleg i amb nombre d'obres): Joan-Josep Tharrats (2), Will Faber (3), Enric Planasdurà (2), Josep Hurtuna (2), Josep Maria Subirachs (2), Carme Rovira i Fortuny (3), Magda Ferrer (3), Víctor Pérez Pallarés (3), Josep Maria de Sucre (2), Josep Lluís García (2), Marcel Martí (4), Josep Roca Sastre (2), Josep Macià i Gilabert (1) i Eduard Alcoy (2). Tots els artistes, inclosos els escultors, presentaren obra sobre paper i sobre tela. Del grup Ton-Fan presentaren obra: Li Yuan-Chia (7), Wu Hao, S.L., (6), Wu Hao (5), Hsia Yan (5), Hwang P.Y. (8), Chen Tao Ming (8), Ouyang Wen-Yuan (6), Ho Kan (8), Hsiao Chin (5) i Hsiao Ming-Hsien (8). Al catàleg editat en anglès i xinès, sense cap obra reproduïda, hi ha un petit currículum de cada un dels artistes.

Els artistes catalans de la mostra presentaren obra dins del llenguatge pictòric que estaven desenvolupant en aquells moments. Alguns dins d'un estil informal o abstracte i altres com José Luis García o Carme Rovira com a figuratius.

Gràcies a un retall de premsa del *United Daily News* de Formosa (probablement redactat per Hsiao Chin, qui havia estat nomenat corresponent d'art a Europa i tenia una columna pròpia titulada «European Newsletter», sabem quines foren les obres presentades per Eduard Alcoy. Una d'elles és molt semblant a *Pintura 57*, datada l'any 1957 i l'altre dins la línia de les que creà cap al 1959 de formes irregulars de tons foscos amb taques, i gratatges, vegi's a les **[figs. 8 - 14]**.

La presentació del catàleg redactat pel grup Ton-Fan -sense precisar cap autoria- defensa la necessitat de trencar les barreres entre Orient i Occident, no només dins de l'art sinó dins la societat. A més a més comentaren la importància de recolzar el pluralisme cultural. Per a ells, el concepte tradicional xinès de pintura té pràcticament les mateixes arrels que el de l'art occidental modern, però les seves formes d'expressió són diferents: «Si la tècnica pictòrica moderna pogués estar àmpliament disponible al nostre país, el tresor artístic de la Xina destacaria amb un aspecte completament nou en el món d'avui i mostraria unes perspectives admirables de progrés futur.» El text en qüestió, continua advertint que el veritable art no és un producte d'una «Torre d'Ivori (aïllament)» sinó que, més aviat és una cosa en què tots poguessim trobar plaer. Per tant, escriuen «ens oposem al raonament fal·laç sobre l'Art, popularitzat pel grup comunista, que busca disminuir les nombroses necessitats estètiques de l'home i constitueix així una forma d'opressió mental. Considerem que la popularització de les *Arts*

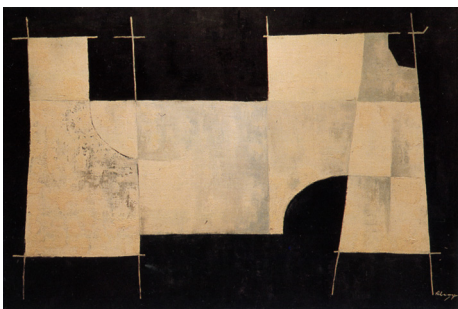
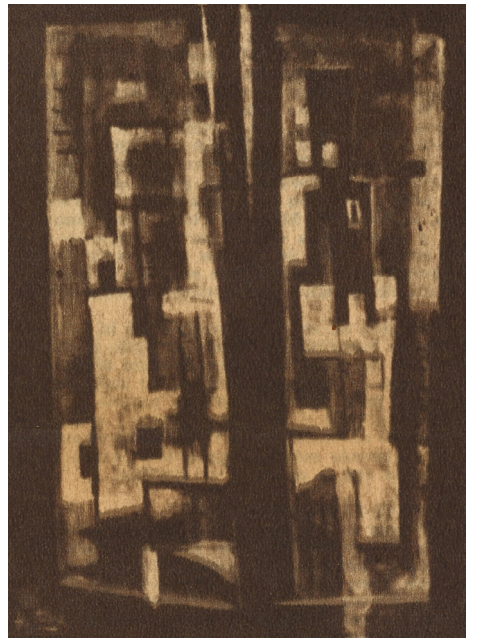

Fig. 10
Enric Planasdurà, *Sense títol*, 1957. Acrílic sobre tela, 58 x 79,5 cm. Cortesia de la Galeria Marc Domenèch, Barcelona.

Fig. 11
Will Faber, *Sense títol*, 1957.

Fig. 12
Josep Hurtuna, *Sense títol*, 1957. Obra presentada al I Saló de Mayo (1957).

Fig. 13
Josep Maria de Sucre, "Dues figures", 1957.

Fig. 14
Josep Roca-Sastre, *Arbres*, c.1957.

Fig. 8
Obres d'Eduard Alcoy presentades a la mostra *Oriental Paintings Exhibition. A Joint Exhibition By Chinese And Spanish Modern Painters*. Retall de premsa del diari *United Daily News* de Formosa, 1957.

Fig. 9
Eduard Alcoy, *Pintura 57*, Barcelona 1957. Tècnica mixta, 97 x 146 cm. Col. Família Alcoy-Pedrós.

és correcta. No obstant això, si bé hem de promoure les Arts amb tota la nostra força per tal de difondre la seva bona influència, les diferents Belles Arts s'han de posar a l'abast de tothom perquè puguin tenir un abast més ampli i puguin arribar a un gaudi mental il·limitat. A mesura que els artistes creen obres de diferents estils, més persones trobaran que estan interessades en l'Art. En contraposició a la pràctica comunista que s'esforça per determinar quin estil ha de triar el poble per a la seva apreciació, la nostra opinió és que el camp de l'art s'ha d'ampliar.»⁶

L'EXPOSICIÓ TON-FAN DE BARCELONA, NOVEMBRE-DESEMBRE DE 1958

El mes de gener de 1958 el grup Ton-Fan (aquest cop amb la denominació de *Grupo Oriente*) exposà a la Llibreria-Galeria Clan de Madrid. El crític S.C. del diari *La Hoja del Lunes* (6.I.1958) destacava en general, «toda la obra se halla dentro del concepto abstracto, y en toda resplandece con el sentido caligráfico chino, de tan honda belleza, valores poéticos, fantásticos y mágicos, que hacen de la muestra un certamen de excepcional interés, y en el que destaca la firma de Hsiao Chin.» Amb les mateixes obres es presentaren a Sevilla, i, a finals d'any, a Barcelona. Aquell mes a Madrid, el grup Ton-Fan, ajudats pel *Movimiento Artístico del Mediterráneo* presentaren la seva obra al centre de la *Asociación Artística Vizcaína de Bilbao*.

Pel que fa a Hsiao Chin, l'únic del grup que va està present físicament a Espanya, va continuar exposant obra a les diferents exposicions col·lectives com la del *Arte Actual del Mediterráneo* celebrada a Màlaga, al *II Salón de Mayo*, als *I i II Salón de Septiembre* (Sitges), o a la *I Exposició de Jove Art Asiàtic* (Tokio). Així mateix, l'any 1958 presentà una mostra individual al *Centro de Estudios Norteamericanos de València* i una altra a la Sala Fernando Fe de Madrid presentada per Juan Eduardo Cirlot el qual reproduí el text a la revista *Correo de las Artes* (núm.10, febrero-marzo, 1958, p. 5). Per a Cirlot, dominen a la seva pintura:

«...la mancha color heredada del expresionismo y del arte de los *fauves*, pero con frecuentes calidades informales, y los ágiles ritmos caligráficos que transforman en metafiguración abstracta los antiguos signos del Extremo Oriente. Por un cuidado trabajo de la materia, o por una rápida improvisación en la que los efectos cromáticos determinan la esencia de la composición, obtiene Hsiao Chin imágenes en perenne metamorfosis interna.»⁸

Tot i així, la seva obra patí un gran canvi des de les seves primeres obres surrealistes fins a la pintura abstracte informalista d'aquell moment. Un dels fundadors del grup del *Arte Actual del Mediterráneo*, Juan Portolés descriu la seva obra del moment:

«(Hsiao Chin) ha pasado por la deslumbrante y acogedora literatura de bellas palabras y superfluas expresiones, y ha tenido el valor

L'Exposició Ton-Fan de Barcelona, novembre-desembre de 1958

6 Oriental Painting Exhibition 1957:1

7 S.C. 1958:6

8 Cirlot 1958:5

9 Portolés 1958:11

de afrontar en demérito de lo acomodaticio una situación que para su visión sincera del arte no encajaba en su espíritu. Y al fin parece haber hallado en la manifestación más antagónica de lo geométrico, en el definido “tachismo”, una línea directa de escape por la que bucear sensaciones más puras... Desde sus negros y blancos, no olvida el azul, el amarillo o el bermellón. Sus expresiones cromáticas se nos llegan a inocular con su nítido mensaje de forma tan plena de cántico puro que logra mecer al espectador en un truke espiritual de magnificencias insospechada.»⁹

A l'exposició Ton-Fan de Barcelona patrocinada per l'Ajuntament de Barcelona dins les instal·lacions del Palau de la Virreina hi participaren (seguint la transcripció del catàleg editat, en el mateix ordre d'aparició i amb el nombre d'obres presentades): Chen Dao-Min (1), Hsiao Chin (8), Hsiao Ming-Hsien (7), Huo Hsüeh-Kang (6), Li Yuen-Chia (10), Oyan Wuen-Yuen (6), Hsia Yan (7) i Wu Shih-Lu (5), vegi's a les [figs. 15 - 18]. En total es presentaren cinquanta obres la majoria amb el títol genèric de “Pintura” exceptuant les dels pintors Hsiao Chin i Huo Hsüeh-Kang. Les del primer eren, en castellà: «Homenatge a Sh'tao», «Interior del General Hen-Sin», «Interior de l'Emperador YAN de la dinastia SUEI», «Interior volador», «La tragèdia de Chan-An», «Mongòlia», «Po-Lan-Sa interior» i «Tao»; les del segon: «Alegria», «Cadàvers corromputs», «Composició d'animals», «Descans», «Fantasia» i «Somni inacabat». De la mateixa manera que el Museu d'Art de Taipei es quedà amb una obra de cadascú dels artistes catalans que exposaren l'any 1957 per desig dels mateixos artistes, l'Ajuntament de Barcelona personalitzat en Josep Pascual Graneri, tinent d'Alcalde i delegat de cultura, rebé de les mans de Hsiao Chin una obra en donació de cadascú dels membres del grup Ton-Fan, conservades actualment al Museu d'Art Contemporani de Barcelona (MACBA).

Fig. 17 (Dreta a dalt)
El Grup Ton-Fan, c.1955. (D'esquerra a dreta): Hsiao Ming-Shen, Hsia Yan, Ho Kan, Li Yuan-Chia, Wu Hao i Ouyang Wen-Yan. Reproduïda al llibre From China to Taiwan. Pioneers of abstraction, 1955-1985,

Fig. 18 (Dreta avall)
Josep Pascual Graneri a les portes del Palau de la Virreina durant l'exposició Ton-Fan, 1958. Cortesia d'Alain Moureau.

Fig. 15 (Esquerra a dalt)
Coberta del díptic de l'exposició Ton-Fan al Palau de la Virreina, 1958.

Fig. 16 (Esquerra avall)
Presentació de l'exposició Ton-Fan al Palau de la Virreina. (D'esquerra a dreta): Josep Maria de Sucre, Hsiao Chin, Joan Ainaud de Lasarte, Josep Pascual Graneri (?), Joan Cortés, desconegut, el pintor Santí

L'obra que donà Hsiao Chin està signada el mateix any 1958 i es titula *Tao* [fig. 19]. El títol ajuda a entendre l'obra al contrari de les dels seus companys que totes es titulaven de manera genèrica «Pintura». El *Tao* o *Dao* és una de les nocions filosòfiques del pensament xinès fonamental. Significa, literalment «camí» o «ruta» però també «principi» o «doctrina». Tot i així, segons el pensador xinès Lao Tse, quan parla del *Tao* intenta allunyar-lo de tot allò que sigui tangible, és la matriu de la creació i font de tots els éssers. D'aquesta manera, l'obra de Hsiao Chin representa una mena de força centrífuga com si es tractés de la lluita dels elements per a crear el món. No hi ha buit, i les formes negres adquireixen morfologies calligràfiques que mouen les altres forces. La representació de les forces cosmogòniques fou una temàtica recurrent en la seva obra.

L'única obra amb la qual participa Chen Dao-Min o Chen Tao-Min i més tard *Tommy Chen* al Palau de La Virreina (i, que per tant es conserva al MACBA), es titula *Pintura* i està signada l'any 1955 [fig. 20].

Nascut a Jinan l'any 1931, amb 18 anys marxà de casa per estudiar Belles Arts a la Universitat de Taipei (en aquells moments, s'anomenava la *Taiwan Provincial Normal University*, 臺灣省立臺北師範學校) on van entrar a estudiar la majoria dels membres del grup Ton-Fan. I com tots ells, entrà al taller del pintor Li Chun-Shan on va conèixer la resta dels membres del grup amb els quals desenvolupà la seva producció sota la influència de l'art occidental un art abstracte.

Fig. 19
Hisao Chin, *Tao*, 1958. Oli sobre tela, 59,7 x 98 cm.
MAM 65691.

Fig. 20
Chen Dao-Min, *Pintura*, 1958.
Oli sobre tela, 86,5 x 72 cm.
MAM 65690.

En un principi, la seva obra reproduïa símbols similars a les pintures rupes-
tres que es convertien en cal·ligrafies, per derivar més endavant en una
pintura basada en punts, línies i textura. L'obra, conservada al MACBA en-
tra dins la primera etapa on els signes i les cal·ligrafies relaten una compo-
sició de gran qualitat plàstica i tècnica. Segons Hsiao Chin, Chen Dao-Min
va ser el primer membre del grup Ton-Fan en crear obra abstracta l'any
1953 mentre que Li Yuan-Chia havia començat l'any següent.¹⁰

Huo Hsüeh-Kang, nascut a Nanquín l'any 1933 provenia d'una família d'eru-
dits i artistes com el seu avi que era un reconegut cal·lígraf. Després de la
prematura mort del seu pare, va entrar a una escola militar fins l'any 1950.
Aquell any, es matriculà al Departament de Belles Arts de la *National Tai-
wan Normal University*, 國立臺灣師範大學. Com la resta dels membres del
grup, decebut per la pintura massa tradicional que es feia a la universitat,
entrà l'any 1951 al taller de Li Zhong-Sheng on conegué la resta del grup.
Aquests primers anys foren de recerca experimental a partir de la pintura
occidental seguint el seu propi camí, segons els preceptes del mestre.
Durant aquesta etapa primerenca, es va sentir atret pel moviment surrea-
lista fent unes composicions que combinaven diferents elements dins de
l'espai gravitatori [fig. 21]. Més endavant, caigué en l'influx de la pintura
abstracta occidental, estant sempre a la recerca de nous temes dins de
la filosofia del neo-Taoisme que seguia. L'obra conservada al MACBA que
fou exposada a La Virreina, titulada *Pintura*, podria representar un grup de
persones, formant un moviment entre elles on sobre un fons de tonalitats
ocres sorgeixen els verds i grocs.

¹⁰ Huang 2014:243.

Fig. 21
Huo Hsueh-Kang, *Pintura*, 1958. Oli sobre tela,
53 x 65 cm. MAM 65693.

Fig. 22
Li Yuen-Chia, *Pintura*, 1949. Oli sobre tela, 53 x 32,5
cm. MAM 65694.

Per la seva banda, Li Yuen-Chia fou el que més obra va enviar a Barcelona per a l'exposició de Ton-Fan, amb un total de 10 peces. El pintor va néixer l'any 1929 en un petit poble rural a Kuangsi-Chuang a la Xina. Provenia d'una família de pagesos pobres, i va estudiar a una escola per a nens amb pocs recursos per poder passar la seva infància d'orfenat en orfenat. L'any 1949, va marxar a Taiwan i entrà a la *Taiwan Provincial Normal School* on va conèixer a Hsiao Chin i altres. Amb ells entrà al taller del mestre Li Zhong-Sheng. Fou en aquesta època quan començà a produir aquarel·les abstractes que transmeten un sentit d'espai, ritme i moviment, combinant els traços cal·ligràfics amb línies geomètriques. L'obra que donà als Museus de Barcelona es titula *Pintura* i està datada l'any 1949 [fig. 22]. És, per tant, una obra primerenca, anterior al moviment de recerca abstracta impulsat pels Ton-Fan. Conté un format allargat on s'integra una idealització de la cal·ligrafia xinesa tradicional amb lletres i signes. S'estructura en un fons matèric de tons verdosos. Li Yuen-Chia juntament amb Hsiao Chin, fou un dels artistes més importants. L'obra de Yuen-Chia tingué una forta influència en els artistes xinesos posteriors.

Un altre membre, Hsia Yan va néixer a Xiangxiang en la província de Hunan, Xina l'any 1932. L'any 1949, va marxar a Nanjing un cop es va quedar orfe i va estudiar a la *Nanjing Normal University* (南京师范大学). L'any 1951 marxà a Taipei on entrà al taller del mestre Li Zhong-Sheng i coneugué la resta dels membres de Ton-Fan. Malgrat les seves incursions en l'art abstracte, Hsian Yan no deixà mai de ser un pintor figuratiu que rebé la influència de la pintura xinesa tradicional. L'obra que donà als museus de Barcelona, titulada *Pintura* i datada l'any 1958 [fig. 23] és, abstracta i cosmogònica. Hi combina els signes cal·ligràfics en color blau i contornejats en negre amb un fons de tons terrosos i negres que creen una textura superficial. Com les dels seus companys, aquesta obra és de gran qualitat plàstica.

Del pintor Oyan Wuen-Yuen, se sap que nasqué a Changsha l'any 1929 i no se'n té massa registre. El que sí es coneix, és que per la data de naixement era el més veterà del grup Ton-Fan juntament amb Li Yuen-Chia. L'obra que es conserva al MACBA signada l'any 1958 i titulada *Pintura* [fig. 24], podria representar ben bé una cosmogonia també sobre tons terrosos on predomina el negre del traç i la cal·ligrafia.

Nascut l'any 1936, Hsiao Ming-Hsien era el més jove del grup amb 21 anys. Fins l'any 1952, quan estava matriculat al Departament de Belles Arts de la Universitat Nacional d'Educació de Taipei la seva obra girava a l'entorn de la bellesa de la naturalesa taiwanesa. Allà va conèixer Hsiao Chin, qui el va animar a unir-se al taller del mestre Li Zhong-Sheng. Com la majoria del grup, va descobrir l'art occidental i sobretot l'art abstracte, moviment que li obrí un visió diferent respecte del que estava fent fins llavors. Creava unes composicions ideogràfiques que recorden algunes obres de Paul Klee, de Mathias Goeritz i de les obres parisenques del mestre Zao Wou-Ki. Ming-

Fig. 23
Hsia Yan, *Pintura*, 1958. Oli sobre tela, 53,5 x 45,5 cm. MAM 65696.

Fig. 24
Oyan Wuen-Yuen, *Pintura*, 1958. Oli sobre tela, 49,5 x 61 cm. MAM 65695.

Fig. 25
Hsiao Ming-Hsien, *Pintura*, s.d. Oli sobre tela, 50 x 61,5 cm. MAM 65692.

Hsien va trobar similituds en l'obra de Klee amb personatges oraculars xinesos que ell intentà plasmar en la seva obra [fig. 25] també conservada al MACBA titulada *Pintura*. A la peça, tant els personatges, com signes i grafies construeixen una mitologia pròpia entre blaus, vermells obres i negres. Com s'ha esmenat anteriorment, una obra de Hsiao Ming-Hsien de l'exposició *Pintura China* de la Galeria «El Jardín» fou la seleccionada com la obra de la setmana, tot just després de rebre un premi a la IV Biennial d'Art de São Paulo. Segons la seva biografia, aquesta distinció va ser un estímul tant per a ell mateix com per a l'art contemporani taiwanès, el qual havia guanyat reconeixement internacional.

L'integran Wu Shih-Lu/Wu Hao va nèixer a Nanquín l'any 1932 i es va formar a l'escola secundària professional provincial de Suzhou. Des de ben petit, Wu es va interessar per l'art i va voler aprofundir en l'estudi de les belles arts. El seu avi era un pintor xinès i la seva mare brodadora. L'any 1949, amb 17 anys, l'artista va escapar de la Guerra Civil i se'n va anar a Taipei a bord del vaixell «New Health» en el qual hi havia molts intel·lectuals, artesans, estudiants i ciutadans rics que també fugien de la guerra. Sense diners, i havent de compaginar feina i estudis, l'any 1950 entrà al taller del mestre Li Zhong-Sheng, qui influí de manera decisiva en el jove artista, visible sobretot en la seva primera etapa, on s'evidencien la inspiració en el surrealisme occidental.

Les obres d'aquesta època estan pintades sobre sacs de flors atès que no tenia diners per a comprar llenços la qual cosa li donava a l'obra una textura especial. En conèixer els alumnes que el mestre Li Zhong-Sheng anava acceptant a les seves classes com els esmenats Hsiao Chin o Li Yuen-Chia; Wu Shih-Lu s'apropà a l'abstracció mentre s'unia al grup Ton-Fan. L'obra que es conserva al MACBA i signada l'any 1958 [fig. 26] és la única figurativa del grup en la que representa un retrat de dona elegant amb una flor a la mà, quasi una caricatura a base de ratlles i contorns de color negre superposats als tons vermells i terrossos sobre fons groguet.

Foren diverses les ressenyes i crítiques publicades a la premsa, de les quals es selecciona i transcriu la del diari *La Vanguardia* del dia següent a la inauguració de l'exposició al Palau de la Virreina del grup Ton-Fan:

«INAUGURACIÓN DE LA EXPOSICIÓN DEL GRUPO CHINO «TON-FAN». «Ayer, en el palacio de la Virreina a las siete y media, fue inaugurada en los bajos del palacio de la Virreina la exposición de pintura contemporánea china, realizada por los artistas componentes del grupo «Ton-Fan», de Taipeh, que añade un nuevo eslabón a la cadena de intercambios artísticos entre nuestra patria y la China nacionalista. Consta la exposición de cincuenta realizaciones, obra de ocho pintores encauzados todos ellos dentro de la más palpitante modernidad. Con los cuadros se exhibe, igualmente, expuesta en vitrina, abundante documentación sobre las actividades del mencionado grupo y las relaciones artísticas entre nuestros

Fig. 26
Wu Hao, *Pintura*, 1958. Oli sobre tela, 52 x 38,5 cm.
MAM 65697.

modernos artistas y aquel país. Asistieron al acto de la inauguración el coronel don Fortunato Fernández de Oviedo, en representación del capitán general, don José María Pascual Graneri, teniente de alcalde delegado de Cultura, don Enrique Martínez de la Guardia, diputado ponente de Cultura, don Juan Ainaud de Lasarte, director de los Museos de Arte, doctor Guerrero Lovillo, por el rector de la Universidad, doctor Juan Ferrando, profesor de la Escuela de Artes y Oficios Artísticos, don José María de Sucre, por el «Cercle Maillol», don Amadeo Llopert, director de la Escuela de Arquitectura, don Santí Surós, por el Real Círculo Artístico, don Alberto del Castillo, catedrático de la Universidad, don Hsiao Chin, del grupo «Ton-Fan», el padre Pedro Yang, los señores Vidal Ventosa, Cortés, Faber, Serrahima, Bonet Fargas, Cañameras y otros, así como distinguida representación femenina y gran cantidad de público. Dirigió la palabra a éste el pintor señor Hsiao Chin, a quien ha incumbido mayor porción del trabajo en la organización de la muestra inaugurada, el cual dedicó expresivas palabras de agradecimiento a nuestra Corporación Municipal, al público barcelonés y a todos cuantos con su interés por el arte de la China actual han hecho posibles las distintas manifestaciones que ha habido ya estos últimos tiempos por las cuales han sido dadas a conocer en uno y otro país las producciones más vivas de sus artes respectivos, siendo la más importante esta del grupo «Ton-Fan», tan representativo de la pintura china de nuestros días, que esperaba mereciese de todos la misma atención y simpatía que tantas otras veces ha sido expresada hacia las manifestaciones espirituales de su patria. Le contestó don Juan Ainaud de Lasarte, con un breve parlamento, devolviéndole sus amables frases de gratitud, ya que, dijo, es a los pintores por la exposición representados que tenemos que agradecer la satisfacción de poder contemplar esas creaciones tan interesantes. Glosó en bellos periodos la significación del arte chino en la estética de nuestra época y la gran trascendencia que tienen para el mejor conocimiento entre los pueblos y su mutua estimación exposiciones como la presente, de obras de arte pictórico, que es el lenguaje universal por excelencia. El señor Pascual Graneri, a continuación, dio por inaugurada la exposición de pintura del grupo «Ton-Fan».»¹¹

A la col·lecció del MACBA es conserva una obra de Tsai Hsia-Ling, un dels components del grup Ton-Fan que s'incorporà al grup l'any 1958. Hsia-Ling, però, no va exposar a La Virreina. Nascut a la Xina l'any 1935 en una família de metges, el 1949 va deixar la Xina i es va establir a Taiwan, on va ingressar a la Facultat de Belles Arts i Matemàtiques de la Universitat Nacional de Taipei. A la dècada de 1950, va freqüentar els tallers de Zao Wou-Ki, Chu Teh-Chun i Lee Chun-Shan. A l'estudi d'aquest últim va conèixer els membres Hsiao Chin, Ho Kan i Li Yuan-Chia.

Als seus inicis, la seva obra s'inspirava per una banda en la tradició xinesa de la filosofia, la cal·ligrafia i l'ús de la tinta i per altra en els moviments

contemporanis de l'art occidental, bàsicament en l'informalisme. L'ús de la tècnica de la tinta el va implicar en l'anomenada *Action Painting*, en la pintura d'acció la qual li va permetre d'interactuar els moviments de la mà amb el llenç. A partir de 1959 va viatjar per Europa exposant amb el grup Ton-Fan i en solitari, principalment per Itàlia i alemanya. L'obra que ens ocupa, donada l'any 1963 per C. Fang i signada el maig de 1957 es titula *Pintura* [fig. 27], i és un esclat de color vermell, a partir del qual la pinzellada genera moviments sobre un fons negre, una mena d'esclat cosmogònic.

En tot cas, després d'aquesta exposició al Palau de la Virreina de Barcelona, hom pot dir que alguns artistes catalans es sentiren inspirats en la calligrafia, donat que ho incorporaren a les seves obres. Artistes com Josep Hurtuna, de Cardona Torrandell, d'Antoni Tàpies o d'Eduard Alcoy entre d'altres adoptaren l'estètica i els estilemes dels seus coetanis asiàtics, ja fos per contacte directe o bé per la influència haver-se iniciat en l'estudi de la filosofia xinesa.

Pel que fa al grup Ton-Fan, amb noves incorporacions com la de Chu Wei-Bor (Chu Wu-Shun) l'any 1958, Tsai Hsia-Ling o Lee Shi-Chi l'any 1963, amb un total de disset membres, restà unit al menys fins l'any 1971, creant obres d'estil avantguardista. De tota manera, pel que fa a l'abstracció tingueren les exposicions més destacades fins l'any 1961. Per exemple, l'any 1959 exposaren a Florència a la *Galleria Número de Fiamma Vigo* el mes de maig; el mes de novembre a *Macerata a la Galleria Amici Dell'Arte* i el mes de desembre a *The National Taiwan ArtsHall*. A l'última s'hi exposà obra de 10 dels integrants del grup. El mes següent (gener de 1960) ho feren a la re-

Fig. 27
Tsai Hsia-Ling, *Pintura*, 1957.
Oli sobre tela, 71 x 90 cm.
MAM 69169.

coneguda *Mi-Chou Gallery* de Nova York presentats com a *Ton-Fan Group. Avant-garde painters from Taiwan (Formosa)*. El grup rebé molt bones crítiques, inclosa la del *New York Times*, donant lloc a una segona exposició a la mateixa galeria l'any següent.

Durant la dècada de 1960, el grup Ton-Fan, juntament amb el *Fifth Moon Group* i la *Modern Prints Society*, fou molt actiu i presentà moltes exposicions. Aquest període està qualificat pel terme *Painting Club Period*. Des de finals dels 60 i encara més als 70, molts artistes del grup Ton-Fan, com Hsiao Chin, migraren a Europa o Estats Units, buscant el camí per a la seva obra personal, marcant el final del grup.

Dels vuit components originals del grup, Hsiao Chin i Li Yuen-Chia foren els més rellevants pel seu reconeixement i internacionals. L'any 1959, després de la seva exposició individual a Castelló amb el grup *Arte Actual*; de la col·lectiva a la Sala Gaspar –juntament amb l'hongarès Lazlo Fugedy i el català Jaume Clare –; i del *III Saló de Mayo* [fig. 28], Hsiao Chin es va traslladar a Milà.

A Itàlia, dos anys més tard, va crear *Punto Art Movement* juntament amb el pintor, artista gràfic i dibuixant italià Antonio Calderara i els artistes Lucio Fontana, Roberto Crippa, Enrico Castellani i Pierre Manzoni. L'any 1962 s'afegí al grup Li Yuan-Chia el qual s'instal·là també a Milà, qui posteriorment s'establí a Anglaterra des del 1965, fins la seva mort el 1994. Tots dos, Li Yuan-Chia i Hsiao Chin presentaren obra de nou a Barcelona l'any 1962, al Palau de la Virreina com a part integrants del grup Punto juntament amb el Grup Krit, amb Magda Ferrer, Josep Hurtuna, Jaime Bartolomé, Emilio Porta i M. Assumpció Raventós.

Fig. 14
Hsiao Chin, Pintura, 1958.
Obra presentada al III Saló de Mayo de 1959.

- Cirlot, J. E. (1985), «La pintura de Hsiao Chin», *Correo de las Artes*, 2-3.1958, p. 5.
- La Vanguardia (1957), «Pintores chinos en nuestra ciudad», *La Vanguardia*, 9.XI.1957, p. 17.
- La Vanguardia (1958), «Inauguración de la exposición del grupo chino 'Ton-Fan'», *La Vanguardia*, 29.XI.1958, p. 27.
- Mylos (1957), «Con Hsiao-Chin», *Destino*, 7/XII/1957, p. 36.
- Portolés, J. (1958), «Hsiao-Chin», *Arte Actual del Mediterráneo* 5, 8.1958, p.11.
- S.C. (1958), «Our words», *La Hoja del Lunes*, 6.I.1958, p. 6.
- Tharrats, J.J. (1957), «Artistas de hoy: Hsiao Ming-Hsien», *Revista de Actualidades, Artes y Letras*, 7-13.XII. 1957, p. 17.
- Huang, M. (2014), *The Reception of Chinese Art Across Cultures*. Cambridge Scholars Publishing.
- Oriental Painting Exhibitions. «Our words», *A Joint Exhibition By Chinese and Spanish Modern Painter*, 9-12.1957. [Catàleg d'exposició].
- Sullivan, M. (1996), *Art and Artist of twentieth century China*, University of California.
- Vazieux, S. (2017), «Orient-Occident: rencontre et fusion esthétique » dins de: *From China to Taiwan. Les pionniers de l'abstraction*, Éditios Racine / Lannoo Publisher, Bruxelles.